

הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים

לכבוד התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי

ידיעה נחוצה: ברשב"י מצינו תופעה נדירה, שמנהג ישראל לשיר לכבודו בל"ג בעומר שירים מיוחדים בשבג גדול מעלתו וקדושתו, בר יוחאי, ואמרתם כה לחי, ועוד.

השיר, "לכבוד התנא הא-לוהי רבי שמעון בר יוחאי" הוא שיר לכבוד התנא רבי שמעון בר יוחאי, המושר בעיקר בהדלקת מדורות בל"ג בעומר. בעת ציקת השמן שרים באיטיות כהכנה להדלקה, ובעת ההדלקה עוברים לשיר את השיר בקצב סוער ומהיר יותר.

המילים משמשים גם כפזמון לזמר, אך חיים נפְכְדִים, יְדִידִים נְחֻמְדִים, מִי לְכֶם פּוּה, וּמָה לְכֶם פּוּה, לְכָבוֹד הַתְּנָא אֱלֹקֵי רַבִּי שְׁמֹעוֹן בְּרַי יוֹחָאי. הפיוט חובר על ידי **רבי יוסף לייב שפירא** מצפת בשנות ה'ת"ש.

עצם המושג שקוראים לרשב"י הַתְּנָא אֱלֹקֵי יְסוּדוֹ **בוהר הקדוש** (שמות לח א) וז"ל: וּכְתִיב יִרְאֶה כָּל יִצְחָר אֶת פְּנֵי הָאֲדוֹן יְיָ, מֵאֵן פְּנֵי הָאֲדוֹן יְיָ, דָּא רַבִּי שְׁמֹעוֹן בְּרַי יוֹחָאי, דְּמָאן דְּאִיהוּ דְּכֹרָא מִן דְּכְרִינְא, בְּנֵי לְאַתְחַזְּקָא קַמֵּיהּ עב"ל. ופירושו (על פי פירוש 'מתוק מדבש') שהשיכנה שורה עמו תמיד והצדיקים נקראים פני השיכנה לפי שהיא מקשטת ומתקנת פניה לגבי קוב"ה על ידיהם, שמי שהוא גבר בגברים, והיינו מובחר שבחכמים שיכול להשיג סודות התורה, והיינו יראה כל זכורך, צריך להראות לפניו ללמוד ולשאוב מחכמתו ותורתו.

וכעין **הקדוש הפסוק** (דברים פרק ק"ג פסוק א) מִשֶּׁה אֵישׁ הָאֱלֹהִים. ולשון **תרגום אונקלוס**, **ותרגום ירושלמי** (שם) מִשֶּׁה נְבִיאָ דַּיְיָ. **באור החיים** לשון **הפסוק** פירש כוונת הענין, כבמה אופנים נפלאים.

נוסח משובש: ועוררו הג"ר **יצחק רצאבי שליט"א** (בשיעורו), והג"ר **נתן קופשיץ שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), והג"ר **אשר וייס שליט"א** (בשיעורו), והג"ר **אליהו דיסקין שליט"א** (בשיעורו), ישיש איסור גמור במנהג המשובש, להגות את המילה "הַאֱלֹקִי" בפתח, שזה נשמע כביכול אומרים שהתנא רשב"י הוא האלה שלי, והוא ביטוי שאסור לאמרו כי ודאי ה' הוא האלקים ואין זולתו, וחובה להגות "הַאֱלֹקִי" בחיריק.

ולדעת **גדולי רבני קהילות החסידים שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), לא נכון להגיד "הַאֱלֹקִי", אולם אין חובת מחאה על הנוהגים לומר כן.

וכן דעת הג"ר **גרשון מלצר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), כאשר ברור שאין הכוונה לאלוקות, אין בעיה לקרוא לאדם אלהים, כפי שמצינו בדינים שנקראים אלהים, כלשון **הפסוק** (שמות פרק כב פסוק ז) וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים וּפִירַשׁ רִשׁ"י ונקרב - אל הדיינין. וכלשון **הפסוק** (בראשית פרק יט פסוק ב) הִנֵּה נָא אֲדֹנָי, ופירש רש"י הנה נא אתם אדונים לי. ועוד דוגמאות במסכת ספר תורה פרק ד.

וכשאומרים על רשב"י האלקי, לכאורה הכוונה להתפשטות הגשמיות, כמבואר **ברמב"ם** (שמונה פרקים פרק ז) **ובדרשות הר"ן**, ובורר שאין הכוונה לאלוקות חס ושלום. ובכל זאת בגלל תוספת זהירות אומרים התנא האלקי עם ק', ולא עם ה'. וקל וחומר שצריך לימנע ולזהר מלומר אלקי עם פתח, שיש בזה משמעות מזעזעת. ומכל מקום כיון שברור שאין כוונתם לעבודה זרה חס ושלום, אין חיוב מחאה, ורק נכון להעיר לציבור על כך (ישר כח להרב צבי רובל שליט"א על בירור הענין).

יאמר עם ה'! ולדעת **הג"ר משה ברנדסדורפר שליט"א** (במכתב לרבני הילכתא), אם שר "התנא אלקי" בלי ה"א בתחילת התיבה, כשיגרא דלישנא, יש איסור גמור לומר כן, כי אז נשמע כאומר שהתנא הוא האלקים שלי רח"ל. ומסיבה זו דייק הפייטן בלשונו "התנא האלקי", עם ה"א הידיעה, שבאופן כזה אין איסור. שהכוונה היא שהתנא הוא איש האלוקה כמו שאמר על משה רבינו "איש האלהים", וכן אומרים על רבי שמעון בר יוחאי שהוא תנא אלוהי (א גנטלעכער תנא, והכוונה שהוא מובחר שבחכמים שיכול להשיג סודות התורה). ולכן צריך להקפיד ולשיר "התנא האלקי" עם ה' ולא להשמיט את האות ה'.

והוסיף, שבכמה מקומות מצינו שכינו את רשב"י בתואר "התנא האלקי" ובכולם הקפידו לכתוב "התנא האלקי" עם ה"א הידיעה. עיין אוה"ח ויקרא יח ד; באר מים חיים בראשית פרשת מקץ ד"ה מב, יט; סידורו של שבת ח"א שורש א ענף א עלה א, ועוד ספרים.

סיבת השיבוש: הסיבה ליבוש של הזמרים, כי בניקוד הנכון אלקי עם חיריק, לא מתאים החריזה של השיר, שמסתיים עם המילה יוחאי המנוקד עם פתח (או קמץ), ומכאן נכנס השיבוש להגיד אלקי בפתח (או קמץ), שבשפתא כיון דעל על'. [וצריך להבין מה היתה כוונת הפייטן, ואולי ניקד יוחאי עם חיריק, וגם אז החרוז לא מושלם].

דברי המומחים בכללי הדקדוק: השם "א-לוה" הוא שם קדוש, שאין אנו יודעים האם האות ה' בסוף המילה, היא חלק מהשורש או לא.

א. "א-לוקי" בחיריק בתוספת ה' הידיעה אינה יכולה להתפרש כ"אלוקים שלי", אלא כתואר בלבד איש אלוקים.

ב. "א-לוקי" בלא ה' הידיעה יכולה להתפרש "א-לוק שלי", והחשש גדל כאשר אומרים "התנא אלוקי" התנא עם ה' הידיעה ואלוקי בלא ה' הידיעה.

ג. "א-לוק" בפתח (או קמץ) תמיד מתפרשת כ"אלוקים שלי" (או "א-לוק שלי"), בין אם מצטרפת אליה ה' הידיעה ובין אם לאו. שכן מילה שמסתיימת עם אות ה' המנוקדת בפתח (או קמץ), הולך על שם עצם שהוא שלי, (קמץ בלשון רבים, ופתח בלשון יחיד), כמו אלקי נצור לשוני מרע. ואי אפשר לפרשו שם תואר, כמו איש אלקים, כי תואר תמיד מסתיים בחיריק ולא בפתח.

ד. הא' של השם יוחאי נבלעת ואינה נשמעת, ולכן ההגייה שלה היא "יוחי", כך מוכח מהחרוז של הבן איש חי "ואמרתם כה לחי" שמתחרז עם "יוחאי", וכך מפורש בגמ' (ברכות דף ז): רבי שמעון בן יוחי, בלי א'.

ה. יתכן שהפייטן התכוון לשורר "אלוקאי" וחוזה המשורר את "יוחאי" עם "אלוקאי", כך גם כאשר שרים בפתח וקמץ, מתפרש כתואר כמו "אלוקי" בחיריק, ויש סמך מסוים לדבר מהפזמון ואמרתם כה לחי ששם חרז המשורר את "יוחאי" עם "צדיקאי".

ניתן להשיג מראי מקומות בנושא במערכת הילכתא